

Een nadere vegetatiekundige interpretatie van het Handboek natuurdoeltypen in Nederland

D. Bal

In het Nederlandse natuurbeleid spelen natuurdoeltypen een belangrijke rol: het is de taal waarmee natuurkwaliteiten van de Ecologische Hoofdstructuur zijn geformuleerd. In dit artikel wordt een nadere uitwerking gepresenteerd van de relatie tussen natuurdoeltypen en de vegetatietypen zoals beschreven in *De Vegetatie van Nederland* (Schaminée et al. 1995-1999).

Doel en kenmerken van natuurdoeltypen

Na de publicatie van het Natuurbeleidsplan (LNV 1990) groeide al snel de behoefte aan nadere kwalitatieve richtlijnen voor de invulling van de Ecologische Hoofdstructuur. Welke natuur werd eigenlijk door de overheid wenselijk geacht? Als middel om verschillende natuurkwaliteiten te kunnen formuleren en ruimtelijk te kunnen toepassen, werden natuurdoeltypen geïntroduceerd. Eerst nog in afzonderlijke ecosystemvisies, maar later samengevat en gesystematiseerd in het Handboek natuurdoeltypen in Nederland (Bal et al. 1995).

Sinds ongeveer 1993 (toen een eerste concept werd gepubliceerd) is met dit stelsel gewerkt, met name door het Ministerie van LNV en door provincies, maar in toenemende mate ook door adviesbureaus, onderzoekers, onderwijsinstellingen en beheerders (al of niet in aangepaste vorm).

Het stelsel van natuurdoeltypen verschilt op een aantal punten van andere indelingen van natuur, zoals het ecotopenstelsel of vegetatiekundige indelingen.

Het eerste verschil is dat de beschrijving van een natuurdoeltype een drietal elementen in zich heeft: een natuurlijkheidsniveau, abiotische kenmerken (processen en omstandigheden, inclusief suggesties voor beheer) en biotische kenmerken (vegetatie en doelsoorten). Deze drie zijn niet onafhankelijk van elkaar te bezien.

Het tweede verschil is dat de inhoud van een natuurdoeltype een zeker normatief gehalte heeft: het gaat niet om waardevrije eenheden, maar om *doel*typen. Dat komt met name tot uiting in de natuurlijkheidsniveaus (nagenoeg-natuurlijke en begeleid-natuurlijke landschappen, half-natuurlijke elementen, multifunctionele landschappen en elementen) en de bij elk natuurdoeltype genoemde doelsoorten (nationaal of internationaal bedreigde planten en dieren). Een natuurdoeltype is pas in voldoende mate gerealiseerd als er in ieder geval een bij het type horende mate van natuurlijkheid is bereikt en er een zeker percentage doelsoorten aanwezig is.

Voor een verdere uitleg wordt verwezen naar het Handboek.

De rol van de vegetatiekunde bij natuurdoeltypen

Het aanzien van een natuurdoeltype wordt, met name bij terrestrische natuur, vooral bepaald door de vegetatie. Dat wordt dan ook vaak weerspiegeld in de titel (kalkgrasland, struweel, etc.). Beschrijvingen van vegetatietypen werden al veel gebruikt bij het weergeven van natuurdoelen in bij-

voorbeeld beheersplannen. In het Handboek wordt daarom (het kopje 'Referenties'), bij de natuurdoeltypen die op element/ecotoop-niveau zijn beschreven, verwezen naar eenheden uit met name Plantengemeenschappen in Nederland (Westhoff & Den Held 1969). Slechts voor de wateren kon al van de nieuwe indeling van Schaminée et al. (1995-1999) gebruik gemaakt worden.

Vanwege het vrij hoge abstractieniveau van natuurdoeltypen is bij de referenties in het algemeen voor het niveau van verbonden gekozen. Het is echter gebleken dat dit onvoldoende duidelijkheid biedt over de exacte inhoud van de natuurdoeltypen. Daar kwam bij dat binnen de reeks van vegetatietypen niet duidelijk was welke tot de kern van een natuurdoeltype behoren en welke (soms letterlijk) randverschijnselen zijn.

Momenteel wordt het stelsel van natuurdoeltypen herzien, omdat vanuit de praktijk allerlei suggesties voor verbetering zijn gedaan. Bij die herziening wordt de reeks 'De Vegetatie van Nederland' gebruikt voor de vegetatiekundige ijking van de natuurdoeltypen. Vooruitlopend op deze herziening zijn ook de huidige natuurdoeltypen nader vegetatiekundig geïnterpreteerd met behulp van deze reeks. Het resultaat daarvan is hieronder weergegeven.

Deze nadere interpretatie omvat niet alleen een vertaling (van Westhoff & Den Held naar Schaminée et al.), maar ook een verdere detaillering (minimaal associatieniveau), een uitlichting van beeldbepalende eenheden en een herstel van fouten. Waar een splitsing van natuurdoeltypen wordt voorzien, is hierop al geanticipeerd doordat binnen een natuurdoeltype twee onderdelen worden onderscheiden.

Toelichting op de lijst

De natuurdoeltypen zijn gerangschikt naar

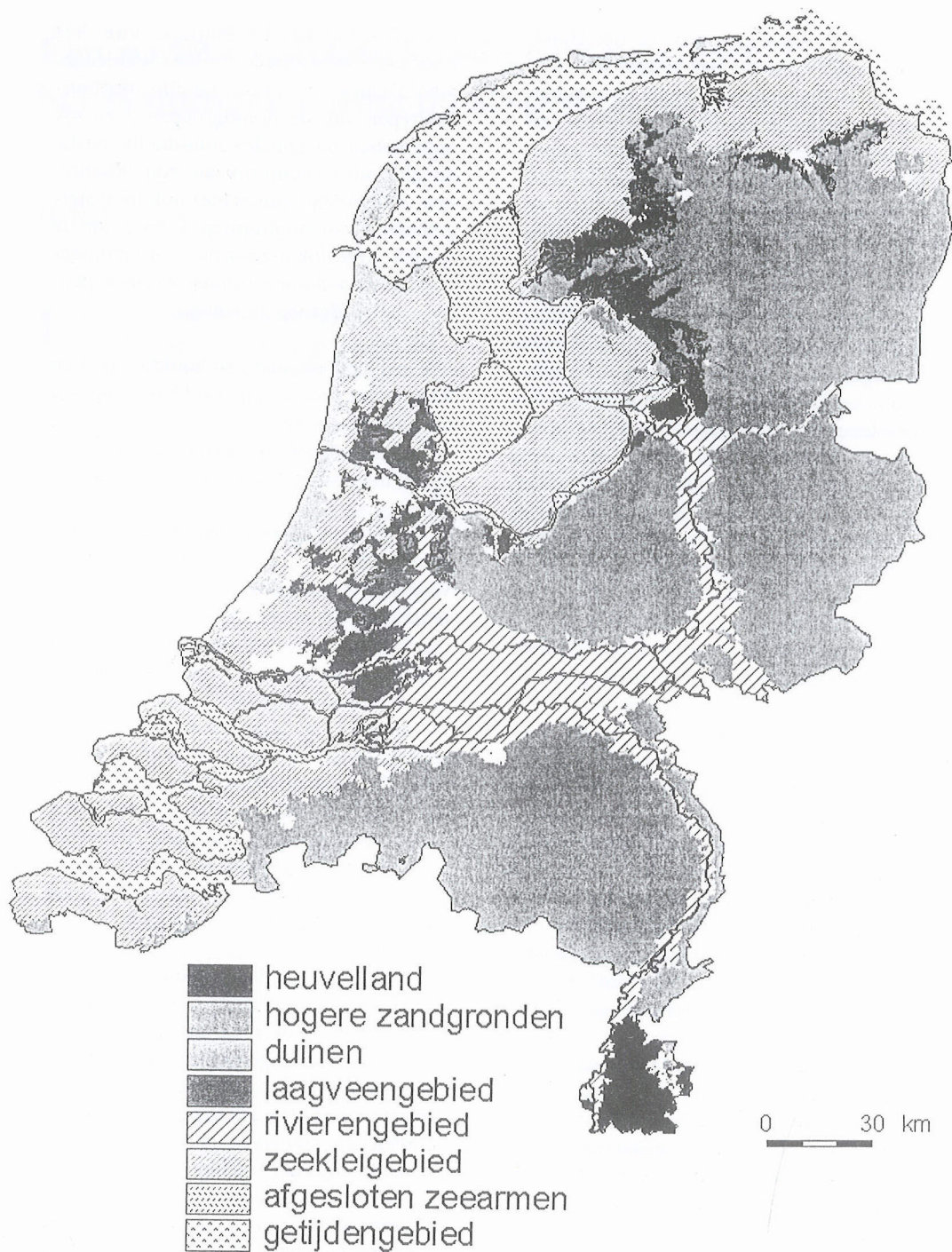
Fysisch-Geografische Regio's: van het Limburgse Heuvelland tot het Getijdengebied. Binnen de regio's zijn alleen natuurdoeltypen van de hoofdgroepen 3 en 4A opgenomen: dat zijn de natuurdoeltypen die op element/ecotoop-niveau zijn beschreven. Aanvullend zijn echter ook de watergedeelten van hoofdgroep 1 en 2 uit de regio's Afgesloten zeearmen en Getijdewateren opgenomen (omdat ze geen pendant in hoofdgroep 3 hebben).

Alle natuurdoeltypen van hoofdgroep 3 en 4A worden vermeld, met uitzondering van hz-3.18 (boombos) dat bij de herziening van het Handboek geschrapt zal worden en tot nu toe ook niet is toegepast in de praktijk.

In het overzicht worden per natuurdoeltype slechts de gewenste of aanvaardbare vegetatietypen opgesomd: dat zijn de vegetatietypen die horen bij een min of meer goed ontwikkeld natuurdoeltype. Dat bijvoorbeeld in de droge heide vaak een rompgemeenschap met Bochtige smelevorkomst, is geen reden om deze in het rijtje op te nemen: bij een goed ontwikkelde droge heide hoort deze rompgemeenschap van vergraste situaties immers niet thuis.

De naamgeving van de natuurdoeltypen is conform het Handboek, hoewel in de praktijk is gebleken dat sommige namen verwarrend zijn en dus aangepast moeten worden.

De codes voor de vegetatietypen zijn in het geval van associaties overgenomen uit 'De Vegetatie van Nederland'. De subassociaties worden aangeduid met de letters a, b (etc.) na de associatiecode; zijn er meerdere subassociaties relevant (maar niet alle), dan worden ze achter elkaar gezet: bijvoorbeeld 16Bb1ab; zijn alle subassociaties relevant, dan wordt volstaan met de associatiecode. Voor de romp- en derivaatgemeenschappen is, na overleg met S.M. Hennekens en J.H.J. Schaminée, gekozen voor een code bestaande uit het klassennummer waar de RG

De Fysisch-Geografische Regio's van Nederland (bron: IKC Natuurbeheer, D. Bal).

of DG toe behoort, de afkorting RG of DG, het rangnummer van de RG of DG, en tussen vierkante haken het precieze syntaxon waartoe het vegetatietype is te rekenen. Zo is bijvoorbeeld 8-RG5-[8A] de RG *Glyceria fluitans*-[*Nasturtio-Glycerietalia*], omdat het de vijfde rompgemeenschap van de achtste klasse betreft.

De vegetatietypen die voor een natuurdoeltype beeldbepalend zijn, worden vetgedrukt. Het gaat hierbij niet om kenmerkende vegetatietypen, maar om vegetatietypen die binnen een natuurdoeltype een belangrijk deel van het (potentiële) oppervlak uitmaken. Een zeer kenmerkende associatie (die bijv. beperkt is tot één natuurdoeltype) zal dus alleen vetgedrukt worden als zij relatief veel is aan te treffen in het natuurdoeltype. Andersom kan een associatie bij meerdere natuurdoeltypen beeldbepalend zijn en dus vetgedrukt worden. Voor sommige natuurdoeltypen kon nog niet aangegeven worden welke vegetatietypen beeldbepalend zijn.

De hier als bijlage toegevoegde lijst en de 'omgekeerde lijst' (vegetatietypen met bijbehorende natuurdoeltypen) zijn als Word-document verkrijgbaar bij: D. Bal, IKC Natuurbeheer, Postbus 30, 6700 AA, Wageningen; e-mail: D.BAL@IKCN.AGRO.NL. Ook suggesties voor verbeteringen zijn op dit adres welkom.

Dankwoord

De tekst van De Vegetatie van Nederland bleek in het algemeen zodanig helder dat de relatie met natuurdoeltypen goed gelegd kon worden; dank daarvoor aan de auteurs van deze indrukwekkende reeks. Het waardevolle commentaar van Joop Schaminée op de concept-vertaaltabel is met veel genoegen in dit artikel verwerkt.

Summary

In 1995 the Ministry of Agriculture, Nature Management and Fisheries of the Netherlands issued a Handbook of nature target types (Bal et al., 1995) which gives a detailed and systematic description of the ecosystems that can be maintained or developed in nature reserves and water bodies in the Netherlands. See also: LNV (1996).

In this Handbook each nature target type has been described by the degree of naturalness, abiotic characteristics, vegetation types and target species. The vegetation types which have been used come from Westhoff & Den Held (1969). Since 1995 this book has been replaced by Schaminée et al. (1995-1999): the new standard description of the vegetation types of the Netherlands.

In this article the new description of vegetation types has been applied to the nature target types so that a better understanding of these types can be achieved.

Gerefereerde literatuur

- Bal, D., et al. (1995). Handboek natuurdoeltypen in Nederland. Rapport IKC Natuurbeheer nr. 11. Informatie- en KennisCentrum Natuurbeheer, Wageningen, 406 pp.
- LNV (1990). Natuurbeleidsplan. Regeeringsbeslissing. Tweede Kamer, vergaderjaar 1989-1990, 21149, nrs. 2-3, 's-Gravenhage, 272 pp.
- LNV (1996). Nature conservation policy in the Netherlands. Objectives, methods and results. Informatie- en KennisCentrum Natuurbeheer, Wageningen, 31 pp.
- Schaminée, J.H.J., et al. (1995-1999). De Vegetatie van Nederland. Opulus Press, Uppsala/Leiden.
- Westhoff, V. & A.J. den Held (1969). Plantengemeenschappen in Nederland. Thieme & Cie, Zutphen, 324 pp.

Fysisch-Geografische Regio Heuvelland

- hl-3.1: heuvellandbeek
5Ca4, 8-RG5-[8A], 7Aa2, 7Aa3, 8Aa3, 8Aa4, 8Bd2, 32Ba1
- hl-3.2: zoetwatergemeenschap
4Bb1, 8-RG5-[8A], 29-RG1-[29/8]
- hl-3.3: rietland en ruigte
8Bb4ac, 8Bd2, 8-RG2-[8], 8-RG5-[8A], 29-RG1-[29/8], 32Ba1
- hl-3.4: kalkgrasland
13Aa1, 15Aa1, 17Aa1a, 31Ab3ac
- hl-3.5: droog lössgrasland
14Ba1, 14Bb1ab, 19Aa4
- hl-3.6: bloemrijk grasland
14Bb1c, 16Bb1ab, 16Bc1b, 16Bc2, 16-RG12-[16Bc/14Bb]
- hl-3.7: vochtig schraalgrasland
16Ab5, 16Ab6, 16-RG5-[16Aa]
- hl-3.8: struweel, mantel- en zoombegroeiing
17Aa1a, 18Aa1, 18-RG1-[18], 31Ab3ac, 31Ba1b, 33Aa2, 33Aa3a, 33Aa4a, 33Aa6,
34Aa1a, 35Aa2, 35Aa3, 36Aa2b, 37Aa1, 37Aa2, 37Ab1c, 37Ab1d, 37Ac4
- hl-3.9: hakhout
18Aa1, 18-RG1-[18], 33Aa4a, 34Aa1a, 37Ac5, 42Aa2abe, 42Aa2d, 42Ab1, 43Ab1c,
43Ab1f
- hl-3.10: bosgemeenschappen van helling en plateau
34Aa1a, 35Aa3, 42Aa2abce, 42Aa2d, 42Aa3, 42Ab1, 43Aa1b, 43Ab1abf,
43Ab1cde
- hl-3.11: bosgemeenschappen van bron en beek
39Aa2b, 43Aa4, 43Aa5
- hl-3.12: middenbos
34Aa1a, 37Ac5, 43Aa5, 43Ab1bf, 43Ab1cde
- hl-4.1: akker
28Aa3, 30Aa1b, 30Aa2, 30Ab3, 30Ba2, 30-RG2-[30A]
- hl-4.2: grasland
12Aa2a, 12Ba1d, 12-RG1-[12/16Bc], 12-RG3-[12Ba], 16Bc1a, 16-RG1-[16], 16-RG2-
[16A], 31Ca3

Fysisch-Geografische Regio Hogere zandgronden

- hz-3.1: laaglandbeek
5Ba1, 5Bc2, 5Ca1, 5Ca2, 5Ca3, 5Ca4, 6Ac2, 7Aa1, 7Aa2, 7Aa3, 8Aa2, 8Aa3, 8Ab2,
8Bc2, 8Bd2, 8-RG5-[8A], 8-RG8-[8B], 28Aa2, 32Aa1

- hz-3.2: zoet watergemeenschap
 1Ab1, 4Aa1, 4Ba2, 4Ba3, 4Bb1, 4Bb3, 4-RG1-[4], 5Ba2, **5Ba3**, 5Ba4, 5Bb1, 5Bb2, **5Bc1**, **5Bc2**, 5Bc3, 5Bc4, **5Bc5**, 5Ca1, 5Ca2, 5-RG2-[5], 5-RG6-[5Bc], 6Ab1, 6Ac1, 6Ac2, 6Ad1, 6-RG2-[6], 8Aa1, 8Aa3, 8Aa4, 8Ab1, 8Ba1, 8Bb1a, 8-RG5-[8A], 8-RG6-[8B], 29-RG1-[29/8]
- hz-3.3: rietland en ruigte
 8Aa1, 8Aa3, 8Aa4, 8Ab1, 8Ba1, 8Bb1, **8Bb4ac**, 8Bb4b, **8Bc2**, 8Bc3, 8Bc4, 8Bd1, 8Bd2, 8Bd3, 8-RG2-[8], 8-RG4-[8], 8-RG5-[8A], 8-RG6-[8B], 8-RG8-[8B], 9Aa2, 29-RG1-[29/8], **32Aa1**
- hz-3.4: ven
 4Aa1, 5Ca3, **6Aa1**, **6Ab1**, 6Ab2, 6Ac1, 6Ac2, **6Ac3**, 6Ac4, 6Ad1, 8Bd1, 9Aa3, 9-RG4-[9Aa], **10Aa1a**, 10Aa1b, 10Aa2, **10Ab1**, 10-RG1-[10], 10-RG2-[10], 11Aa1, 11-RG3-[11], 28Aa1
- hz-3.5: droog grasland
14Ba1, **14Bb1ab**, 14Bb2, 14-RG2-[14], 14-RG8-[14Bb], **19Aa1**
- hz-3.6: bloemrijk grasland
 14Bb1ab, 14Bc1, **16Bb1a**, 16Bb1a, 16Bb1c, **16Bc1b**, 16-RG9-[16Ba/16A], 28Aa2
- hz-3.7: vochtig schraalgrasland
 9Aa3, 9Ba2, **16Aa1**, **16Ab1**, **16Ab4**, 16Ab5, 16Ab6, 19Aa2, 28Aa1, 28Aa2
 [onduidelijk onderscheiden in Handboek: nat matig voedselrijk grasland:]
12Ba1bc, 16-RG9-[16Ba/16A], 28Aa2
- hz-3.8: open zand
14Aa1, 14-RG2-[14], 14-RG3-[14], 14-DG2-[14Aa]
- hz-3.9: droge heide
 14Aa1, 14-RG2-[14], 14-RG3-[14], **19Aa1**, 19Aa3, 19-RG1-[19], **20Aa1**, **20Aa2**, 20-RG1-[20/19], 28Aa4, 41Aa1
- hz-3.10: vochtige heide en levend hoogveen
 [onderdeel vochtige heide:] 9Aa3, **11Aa1**, **11Aa2**, **19Aa2**, **19Aa3**, 28Aa1, 28Aa4
 [onderdeel levend hoogveen:] 6Ab2, 8Bd1, 9Aa3, **10Aa1a**, **10Aa2**, **10Aa3**, 10Ab1, **10-RG1-[10]**, **10-RG2-[10]**, **10-RG3-[10]**, **11Ba1**, **11-RG1-[11]**
- hz-3.11: struweel, mantel- en zoombegroeiing
 9-RG3-[9Aa], 9-RG4-[9Aa], 11-RG3-[11], 18Aa1, 18Aa2, 18-RG1-[18], 20-RG1-[20/19], 33Aa2, 33Aa4a, 33Aa5d, 34Aa1ab, **35Aa1**, **35Aa2**, 35Aa3, **35-RG1-[35]**, **36Aa1ab**, 36-RG1-[36], 36-RG2-[36Aa], 37Aa1, 37Aa2, 37Ab1c, **41Aa1**
- hz-3.12: hakhout
 18Aa1, 18Aa2, RG1-[18], 33Aa4a, 34Aa1ab, 35Aa3, **39Aa2a**, **39Aa2c**, **39Aa2d**, 39-RG3-[39Aa], **42Aa1**, 42Aa2abde, 42-RG2-[42Aa], 43Ab1cf
- hz-3.13: bosgemeenschappen van arme zandgrond
 34Aa1b, 34Aa1c, 41Aa2, **41Aa3**, 42Aa1

- hz-3.14: bosgemeenschappen van leemgrond
 34Aa1a, 35Aa3, 42Aa2, 42Aa3, 42-RG2-[42Aa], 43Aa2a, 43Ab1cf
 Op standplaatsen van het Fago-Quercetum (42Aa2) kan tijdelijk, door degradatie van de bodem, een Betulo-Quercetum roboris (42Aa1) aangetroffen worden; deze laatste associatie is echter bij de onbeheerde successie geen doel maar slechts tussenstadium en wordt dus ook niet in het rijtje genoemd.
- hz-3.15: bosgemeenschappen van bron en beek
 39Aa2b, 43Aa4, 43Aa5
- hz-3.16: bosgemeenschappen van hoogveen
 [onderdeel voedselrijk laagveen:] 39Aa2acd, 39-RG3-[39Aa]
 [onderdeel voedselarm hoogveen:] 39Aa2e, 40Aa1, 40Aa2, 40-RG1-[40Aa], 40-RG2-[40Aa]
- hz-3.17: middenbos
 34Aa1a, 35Aa3, 43Aa5, 43Ab1c, 43Ab1f
- hz-3.19: park-stinzenbos
 42Aa2c, 42Aa2e
- hz-4.1: akker
 28Aa3, 30Ab3, 30Ba1, 30Ba2, 30Bb1, 30Bb2a, 30-RG2-[30A], 30-RG3-[30Ba], 30-RG4-[30B], 30-RG5-[30B], 30-RG6-[30Ba]
- hz-4.2: grasland
 12Aa2ac, 12Ba1d, 12-RG1-[12/16Bc], 12-RG3-[12Ba], 14-RG6-[14B], 16Bc1a, 16-RG1-[16], 16-RG2-[16A], 16-RG3-[16A], 16-RG6-[16Ab], 31Ca3

Fysisch-Geografische Regio Rivierengebied

- ri-3.1: rivier en nevengeul
 5Aa3, 5Ba1, 5Bc3, 5Bc4, 5Ca4, 8Aa2, 8Aa3, 8Ab2, 8Bb3d, 8-RG5-[8A], 28-RG1-[28/29], 29Aa1, 29Aa2, 29Aa3b, 29Aa3c, 29Aa4
- ri-3.2: plas en geïsoleerde strang
 1Aa1, 1Aa2, 1Ab1, 1-RG2-[1Ab], 4Bb1, 4Bb2, 4Bb3, 4-RG1-[4], 5Aa3, 5Ba2, 5Ba3, 5Ba4, 5Bb1, 5Bb2, 5Bc2, 5Bc3, 5Bc4, 5Bc5, 5Ca1, 5-RG1-[5], 5-RG2-[5], 6Ac1, 8Aa1, 8Aa2, 8Aa3, 8Aa4, 8Ab1, 8Ab2, 8Ba1, 8Ba2, 8Bb1a, 8Bb3d, 8-RG5-[8A], 8-RG6-[8B], 28-RG1-[28/29], 29Aa1, 29Aa2, 29Aa3b, 29Aa3c, 29Aa4, 29-RG1-[29/8], 29-RG2-[29/8]
- ri-3.3: rietland en ruigte
 8Aa1, 8Aa2, 8Aa3, 8Aa4, 8Ab1, 8Ab2, 8Ba1, 8Ba2, 8Bb1, 8Bb3d, 8Bb4ac, 8Bb4b, 8Bc1, 8Bc2, 8Bc3, 8Bd1, 8Bd2, 8Bd3, 8-RG1-[8], 8-RG2-[8], 8-RG3-[8], 8-RG4-[8], 8-RG5-[8A], 8-RG6-[8B], 8-RG9-[8B], 16-RG6-[16Ab], 29Aa1, 29Aa2, 29Aa3b, 29Aa3c, 29-RG1-[29/8], 29-RG2-[29/8], 32Aa1, 32Ba1, 32Ba2a, 32-RG1-[32], 32-RG2-[32], 32-RG3-[32], 32-RG4-[32], 32-RG7-[32/12B], 32-RG8-[32Ba], 32-DG1-[32Ba]

- ri-3.4: nat schraalgrasland
 9Aa3, 9Ba5, 16Ab4
 [onduidelijk onderscheiden in Handboek: nat matig voedselrijk grasland:]
 12Ba1abc, 16Ba1, 16Ba2, 16-RG6-[16Ab], 16-RG9-[16Ba/16A], 29Aa1, 32-RG7-
 [32/12B]
- ri-3.5: stroomdalgrasland
 14Bc1, 14Bc2, 16Bb1, 16Bc1bcd, 16-RG7-[16B], 16-RG9-[16Ba/16A], 17Aa1b,
 29Aa1, 31Ca2, 31-RG8-[31C/16B], 33Aa3b
- ri-3.6: rivierduin en slik
 14Ba1, 14Bb1ab, 14Bc1, 14Bc2, 31Aa1, 31Aa2, 31Ba1b, 31Ca2, 31-RG7-[31/12],
 32-RG7-[32/12B]
 exclusief natte pioniervegetaties (slik): zie daarvoor met name ri-3.2
- ri-3.7: struweel, mantel- en zoombegroeiing
 9-RG3-[9Aa], 14-RG4-[14], 17Aa1b, 31Ab3ac, 33Aa2, 33Aa3a, 33Aa4a, 33Aa5a,
 33Aa6, 36Aa1, 36Aa2a, 36Aa2b, 37Aa1, 37Aa2, 37Ab1ac, 37Ab1d, 37Ab2
- ri-3.8: hakhout en griend
 33Aa4a, 38Aa2, 38Aa3, 39Aa2c, 42Aa2e, 42-RG2-[42Aa], 43Aa2a, 43Ab1c,
 43Ab1f, 43-RG3-[43Aa"]
- ri-3.9: bosgemeenschappen van zandgrond
 42Aa2c, 42Aa2e, 42-RG2-[42Aa], 43Ab1c, 43Ab1f
- ri-3.10: bosgemeenschappen van rivierklei
 [onderdeel rivierklei:] 38Aa1, 38Aa2, 38Aa3, 43Aa1ab, 43Aa2a, 43Aa5
 [onderdeel voedselrijk laagveen:] 39Aa2ac, 40Aa2, 43-RG3-[43Aa"]
- ri-3.11: middenbos
 43Aa1ab, 43Aa2a, 43Aa5, 43Ab1c, 43Ab1f
- ri-3.12: park-stinzenbos
 43Aa1c, 43Aa2b
- ri-4.1: akker
 30Aa1a, 30Aa2, 30Ab1, 30Ab3, 30Ba2, 30Bb1, 30-RG2-[30A]
- ri-4.2: grasland
 12Aa2ac, 12Ba1d, 12-RG1-[12/16Bc], 12-RG3-[12Ba], 12-RG4-[12Ba], 12-RG5-
 [12Ba/16A], 16Bc1a, 16-RG1-[16], 16-RG2-[16A], 16-RG3-[16A], 16-RG6-[16Ab], 16-
 RG7-[16B], 16-RG8-[16B], 16-RG10-[16Ba/16Bc], 29Aa1

Fysisch-Geografische Regio Laagveengebied

- lv-3.1: zoet watergemeenschap
 1Aa1, 1Aa2, 1Ab1, 1-RG2-[1Ab], 4Ba1, 4Ba2, 4Ba3, 4Bb1, 4Bb2, 4Bb3, 4-RG1-[4],
 5Aa1, 5Aa3, 5Ba1, 5Ba2, 5Ba3, 5Ba4, 5Bb1, 5Bb2, 5Bc1, 5Bc3, 5Bc4, 5Bc5, 5Ca1,
 5-RG1-[5], 5-RG2-[5], 5-RG3-[5A], 5-RG6-[5Bc], 6Ab2, 6Ac2, 6Ad1, 8Aa1, 8Aa3,
 8Ab1, 8Ab2, 8Ba1, 8Ba2, 8Bb1a, 8Bb2, 8Bb3cd, 8Bb4d, 8Bd2, 8-RG2-[8], 8-RG5-
 [8A], 8-RG6-[8B], 29Aa1, 29Aa2, 29-RG1-[29/8], 29-RG2-[29/8]

- lv-3.2: brak watergemeenschap
1Aa1, 1-RG2-[1Ab], 2Aa1, 5-RG3-[5A], 8Aa1, 8Bb2
- lv-3.3: rietland en ruigte
8Aa1, 8Aa3, 8Ab1, 8Ab2, 8Ba1, 8Ba2, 8Bb1, 8Bb2, 8Bb3cd, **8Bb4acd**, 8Bc1, **8Bc2**, 8Bc3, 8Bc4, 8Bd2, 8Bd3, 8-RG2-[8], 8-RG3-[8], 8-RG4-[8], 8-RG5-[8A], 8-RG6-[8B], 8-RG7-[8B], 8-RG8-[8B], 9Aa2, 10-RG3-[10], 16Ab3a, 16-RG6-[16Ab], 29Aa1, 29Aa2, 29-RG1-[29/8], 29-RG2-[29/8], 32Aa1, 32Ba2a, 32-RG1-[32], 32-RG2-[32], 32-RG4-[32]
- lv-3.4: nat schraalgrasland
9Aa3, **9Ba1**, **16Aa1bc**, 16Ab1, 16Ab3b, **16Ab4**
[onduidelijk onderscheiden in Handboek: nat matig voedselrijk grasland:]
12Ba1bc, 12Ba2, **16Ba1**, 16-RG6-[16Ab], 16-RG9-[16Ba/16A], 29Aa1
- lv-3.5: bloemrijk grasland
16Bb1a, **16Bc1b**, 16-RG9-[16Ba/16A], 29Aa1
- lv-3.6: veenheide
10-RG3-[10], **11Ba2**
- lv-3.7: struweel
9-RG3-[9Aa], 9-RG4-[9Aa], 35Aa1, 36Aa1, **36Aa2a**, 36Aa2b, 36-RG1-[36], 36-RG2-[36Aa]
- lv-3.8: hakhout en griend
39Aa1, 39Aa2c, 39-RG3-[39Aa], **42-RG2-[42Aa]**, 43-RG3-[43Aa"]
- lv-3.9: bosgemeenschappen van voedselrijk (laag)veen
[onderdeel voedselrijk laagveen:] **39Aa1**, 39Aa2ac, 39-RG3-[39Aa], 43-RG3-[43Aa"]
[onderdeel veraard laagveen:] **42-RG2-[42Aa]**
- lv-3.10: bosgemeenschappen van voedselarm (hoog)veen
39Aa2e, 40Aa1, **40Aa2**
- lv-4.1: akker
30Ab3
- lv-4.2: grasland
12Aa2ac, 12Ba1d, 12Ba2, 12-RG1-[12/16Bc], 12-RG3-[12Ba], 12-RG4-[12Ba], **16Bc1a**, 16-RG1-[16], 16-RG2-[16A], 16-RG6-[16Ab], 16-RG8-[16B], 29Aa1

Fysisch-Geografische Regio Zeekleigebied

- zk-3.1: zoet watergemeenschap
1Aa1, 1Aa2, 1Ab1, 1-RG2-[1Ab], 4Ba3, **4Bb1**, 4Bb3, 4Ca1, 4-RG1-[4], **5Aa1**, **5Aa2**, **5Aa3**, **5Ba1**, 5Ba2, **5Ba3**, 5Ba4, 5Bb2, 5Bc2, **5Bc3**, 5Bc4, 5Bc5, 5Ca1, 5-RG1-[5], 5-RG2-[5], 5-RG3-[5A], 6Ac2, 6Ad1, **8Aa1**, **8Aa2**, **8Aa3**, **8Aa4**, 8Ab1, 8Ab2, **8Bb1a**, 8Bb2, **8Bb3ab**, 8Bb3d, 8-RG5-[8A], 8-RG6-[8B], 29Aa2, 29-RG1-[29/8], 29-RG2-[29/8]

- zk-3.2: brak watergemeenschap
1Aa1, 1-RG2-[1Ab], **2Aa1, 2Aa2, 4Ca1, 5Aa2, 5-RG3-[5A], 8Aa1, 8Bb2**
- zk-3.3: zoute en brakke ruigte en grasland
12Aa2b, **12Ba3a, 12Ba4, 22Aa1, 25Aa2, 25Aa3, 26Aa1b, 26Ab1, 26Ab2, 26Ab3, 26Ab4, 26Ac1, 26Ac6, 26-RG1-[26], 26-RG3-[26Aa], 29Aa3a, 32Ba2b**
- zk-3.4: rietland en ruigte
8Aa1, 8Aa2, 8Aa3, 8Aa4, 8Ab1, 8Ab2, **8Bb1, 8Bb2, 8Bb3abd, 8Bb4abc, 8Bc1, 8Bc2, 8-RG2-[8], 8-RG3-[8], 8-RG4-[8], 8-RG5-[8A], 8-RG6-[8B], 9Aa2, 10-RG3-[10], 16-RG6-[16Ab], 29Aa2, 29-RG1-[29/8], 29-RG2-[29/8], 32Aa1, 32Ba1, 32Ba2a, 32Ba2b, 32-RG1-[32], 32-RG2-[32], 32-RG3-[32], 32-RG4-[32], 32-RG5-[32], 32-RG7-[32/12B], 32-RG8-[32Ba], 32-DG1-[32Ba]**
- zk-3.5: nat schraalgrasland
16Ab2, 16Ab4
[onduidelijk onderscheiden in Handboek: nat matig voedselrijk grasland:]
12Ba1bc, 12Ba2, 16Ba1, 16Ba2, 16-RG6-[16Ab], 16-RG9-[16Ba/16A], 32-RG7-[32/12B]
- zk-3.6: bloemrijk grasland
14Bc2, 16Bb1ab, 16Bc1bc, 16-RG9-[16Ba/16A], 17Aa1b
- zk-3.7: veenheide
10-RG3-[10], 11Ba2
- zk-3.8: struweel, mantel- en zoombegroeiing
17Aa1b, 31Ab3a, 33Aa2, 33Aa5a, 36Aa2b, 37Ab1b
- zk-3.9: hakhout en griend
38Aa2, 38Aa3, 39Aa1, 42-RG2-[42Aa], 43Aa2a, 43-RG3-[43Aa"]
- zk-3.10: bosgemeenschappen van zeeklei
38Aa1, 38Aa2, 38Aa3, 42-RG2-[42Aa], 43Aa1b, 43Aa2a
- zk-3.11: bosgemeenschappen van veen-op-klei
39Aa1, 43-RG3-[43Aa"]
- zk-3.12: middenbos
43Aa1b, 43Aa2a, 43-RG3-[43Aa"]
- zk-3.13: park-stinzenbos
43Aa2
- zk-4.1: akker
30Aa2, 30Ab1, 30Ab3
- zk-4.2: grasland
12Aa2ac, 12Ba1d, 12Ba2, 12-RG1-[12/16Bc], 12-RG3-[12Ba], 12-RG4-[12Ba], 16Bc1a, 16-RG1-[16], 16-RG2-[16A], 16-RG6-[16Ab]

Fysisch-Geografische Regio Duinen

- du-3.1: duinbeek
5Bc2, 5Ca2

- du-3.2: duinmeer
1Ab1, 2Aa1, 4Ba2, 4Ba3, 4Bb1, 4Ca1, 4-RG1-[4], 5Aa1, 5Aa2, 5Ba3, 5Bc2, 5Ca2, 5Ca3, 6Ab1, 6Ac1, 6Ac2, 6Ac3, 6Ac4, 6-RG2-[6], 8Aa1, 8Aa3, 8Aa4, 8Ab2, 8Bb2, 8Bb3d, 8-RG5-[8A], 8-RG6-[8B], 11Aa1, 28Aa1, 29Aa4, 29-RG1-[29/8]
- du-3.3: slufteer en groen strand
2Aa1, 2Aa2, 9Ba3, 12Ba2c, 12Ba3b, 12Ba4, 22-RG2-[22Ab/23Ab], 23Aa1, 25Aa1, 25Aa2, 25Aa3, 26Aa1ab, 26Aa2, 26Aa3, 26Ab1, 26Ab2, 26Ab3, 26Ac1, 26Ac2, 26Ac3, 26Ac4, 26Ac5, 26Ac6, 26Ac7, 26-RG2-[26], 27Aa1, 27Aa2a, 28Aa1
- du-3.4: duinrietland en -ruigte
8Aa1, 8Aa3, 8Aa4, 8Ab2, 8Ba2, 8Bb2, 8Bb3d, 8Bb4ac, 8Bc1, 8Bc2, 8Bd1, 8Bd2, 8Bd3, 8-RG2-[8], 8-RG4-[8], 8-RG5-[8A], 8-RG6-[8B], 8-RG7-[8B], 29-RG1-[29/8], 32-RG7-[32/12B]
- du-3.5: nat schraalgrasland
9Aa3, 16Aa1b, 16Ab2, 19Aa3
- du-3.6: bloemrijk grasland
16Bc1b, 19Aa3
- du-3.7: droog duingrasland en open duin
[onderdeel strand en buitenduin:] 22Ab1, 22-RG1-[22Ab], 22-RG2-[22Ab/23Ab], 23Aa1, 23Ab1, 23-RG1-[23/14]
[onderdeel midden- en binnenduingrasland:] 14Aa1, 14Aa2, 14Ba1, 14Bb2, 14Ca1ab, 14Ca1c, 14Ca2, 14Ca3, 14Cb1abc, 14Cb1d, 14-RG3-[14], 14-RG10-[14Cb], 14-RG11-[14Cb], 17Aa2, 19Aa3, 19-RG1-[19], 23-RG1-[23/14], 31Ab1c, 31Ab3ab, 31Ba1, 31Ca2
- du-3.8: droge duinheide
19Aa3, 20Ab1, 20Ab2, 20Ab3, 20Ab4
- du-3.9: natte tot vochtige voedselarme duinvalleie
4Ca1, 5Aa2, 5Ca3, 6Ac1, 6Ac3, 6Ac4, 6-RG1-[6], 9Aa1, 9Ba3, 9Ba4, 9-RG1-[9], 11Aa1, 11Aa3, 12Ba3a, 19Aa2, 19Aa3, 20Ab4, 27Aa2b, 28Aa1, 29Aa3a
- du-3.10: struweel, mantel- en zoombegroeiing
9-RG3-[9Aa], 9-RG4-[9Aa], 11-RG3-[11], 14-RG4-[14], 17Aa2, 31Ab3a, 31Ab3b, 31Ba1, 33Aa1, 33Aa2, 33Aa5d, 34Aa1a, 36Aa2b, 36Aa2c, 37Ac1, 37Ac2, 37Ac3, 37-RG1-[37Ac/23Ab], 37-RG2-[37Ac/14Ca], 37-RG3-[37Ac/14Cb], 37-RG4-[37Ac]
- du-3.11: hakhout
42Aa1, 42Aa2e, 42-RG2-[42Aa], 43Aa3, 43Aa2a, 43-RG3-[43Aa"]
- du-3.12: bosgemeenschappen van kalkarm duin
41Aa2, 41-DG3-[41Aa], 42Aa1, 42Aa2e
- du-3.13: bosgemeenschappen van kalkrijk duin
42Aa2e, 43Aa3
- du-3.14: bosgemeenschappen van de duinzoom
39Aa2a, 42Aa2c, 42Aa2e, 42-RG2-[42Aa], 43Aa1b, 43Aa2a, 43-RG3-[43Aa"]
- du-3.15: middenbos
43Aa1b, 43Aa2a

- du-3.16: park-stinzenbos
42Aa2ce, 43Aa1c, 43Aa2b
- du-4.1: akker
30Ab3
- du-4.2: grasland
12Aa2a, 12Ba1d, 12-RG1-[12/16Bc], 12-RG3-[12Ba], 16Bc1a, 16-RG1-[16], 16-RG2-[16A], 31Ca3

Fysisch-Geografische Regio Afgesloten zeearmen

welke vegetatietypen aanwezig zijn in deze regio is nog onvoldoende bekend; de vermelding van vegetatietypen bij de az-natuurdoeltypen is dan ook onvolledig en deels speculatief

- az-2.1: afgesloten zoet zeearmenlandschap
4Ba1, 4Ba3, 4Bb1, 4Ca1, 4-RG1-[4], 5Ba1, 5Ba3, RG3-[5A], 8Aa2, 8Bb1a, 8Bb2, 8Bb3ab, 8Bb3d
- az-2.2: afgesloten brak zeearmenlandschap
2Aa1, 2Aa2, 3Aa2, RG3-[5A], 8Bb2
- az-2.3: afgesloten zout zeearmenlandschap
2Aa1, 2Aa2, 3Aa1, 3Aa2
- az-3.1: open begroeiing van droge gronden
14Ba1, 14Bb2, 14Ca1ab, 14Cb1abc, 22-RG1-[22Ab], 23Aa1, 23Ab1, 23-RG1-[23/14]
- az-3.2: open begroeiing van vochtige gronden
9Ba4, 9Ba5, 27Aa2
[onduidelijk onderscheiden in Handboek: nat matig voedselrijk grasland:]
12Ba1bc, 12Ba2ab, 12Ba2c, 32-RG7-[32/12B]
- az-3.3: zoute en brakke ruigte en grasland
12Ba3a, 12Ba4, 24Aa2, 25Aa1, 25Aa2, 25Aa3, 26Aa1b, 26Ac6, 26-RG1-[26], 32Ba2b
- az-3.4: rietland en ruigte
8Aa2, 8Aa4, 8Bb1, 8Bb2, 8Bb4ac, 8Bc1, 8Bc2, 8Bd2, 8-RG2-[8], 8-RG4-[8], 8-RG5-[8A], 29Aa3a, 29-RG1-[29/8], 29-RG2-[29/8], 32Ba2, 32Ba3, 32-RG1-[32], 32-RG2-[32], 32-RG3-[32], 32-RG4-[32], 32-RG5-[32], 32-RG7-[32/12B], 32-RG8-[32Ba], 32-DG1-[32Ba]
- az-3.5: bloemrijk grasland
16Bb1a, 16Bc1b
- az-3.6: struweel, mantel- en zoombegroeiing
36Aa2b, 37Ac1, 37-RG3-[37Ac/14Cb]
- az-3.7: bosgemeenschappen van zandgrond
42Aa2e, 43Aa3

az-3.8: bosgemeenschappen van zeelei
38Aa3, 38Aa2, 43Aa2a

[ten onrechte ontbrekend: zoetwatergemeenschap:]

1Aa1, 1Aa2, 1Ab1, 1-RG2-[1Ab], 4Ba1, 4Ba3, 4Bb1, 4-RG1-[4], 5Aa2, 5-RG3-[5A],
8Aa2, 8Aa4, 8Bb2, 8Bb3d, 8-RG5-[8A], 29Aa3a, 29-RG1-[29/8], 29-RG2-[29/8]

az-4.1: grasland

12Aa2ac, 12Ba1d, 12Ba2, 12-RG1-[12/16Bc], 12-RG3-[12Ba], 12-RG4-[12Ba],
16Bc1a, 16-RG1-[16], 16-RG2-[16A]

[ten onrechte ontbrekend: akker:]

30Ab1, 30Ab3

Fysisch-Geografische Regio Getijdengebied

gg-1.1: dynamisch zout getijdenlandschap

gg-1.2: dynamisch estuarien getijdenlandschap

gg-2.1: gedempt-dynamisch zout getijdenlandschap

gg-2.2: gedempt-dynamisch estuarien getijdenlandschap

3Aa1, 3Aa2

gg-3.1: onbeheerde kwelder

12Ba2c, 12Ba3b, 22Aa1, 24Aa1, 24Aa2, 25Aa1, 25Aa2, 25Aa3, 26Aa1, 26Aa2,
26Aa3, 26Ab1, 26Ab3, 26Ac2, 26Ac3, 26Ac5, 26Ac6, 26Ac7, 26-RG1-[26], 26-RG2-
[26], 26-RG3-[26Aa], 26-RG4-[26Aa], 27Aa1, 28Aa1, 32Ba3

gg-3.2: beheerde kwelder

12Ba2c, 12Ba3b, 12Ba4, 12-RG4-[12Ba], 22Aa1, 24Aa1, 24Aa2, 25Aa1, 25Aa2,
25Aa3, 26Aa1, 26Aa2, 26Aa3, 26Ab1, 26Ab3, 26Ac1, 26Ac2, 26Ac3, 26Ac5,
26Ac7, 26-RG1-[26], 26-RG2-[26], 26-RG3-[26Aa], 26-RG4-[26Aa], 27Aa1, 28Aa1,
32Ba3

Nogmaals aandacht gevraagd voor Assepoesters

E.J. Weeda
A.C. Hoegen

Vorig jaar vroegen wij in *Stratiotes* aandacht voor een groep plantengemeenschappen die gemeenlijk geen hoge waardering krijgt, namelijk tredbegroeiingen (Weeda & Hoegen 1998). Bij wijze van vervolg hierop willen we nog enige andere 'Assepoesters' onder de aandacht brengen. Ons doel is, ook van de tot dusver verwaarloosde associaties een zoveel mogelijk realistisch beeld te geven in de Atlas van Plantengemeenschappen in Nederland. De tijd hiervoor is beperkt, want de tweede inventarisatieronde voor de atlas, waarvoor 1975 als beginjaar geldt, wordt aan het eind van 1999 afgesloten. Het vervolg van dit artikel gaat in principe alleen over de (on)volledigheid van deze tweede ronde; de eerste ronde - voor 1975 - komt alleen ter sprake voor zover zij aanwijzingen oplevert voor hiaten in de tweede ronde. Voor de diagnoses van de genoemde associaties wordt uiteraard verwezen naar *De vegetatie van Nederland, deel 3, 4 en 5* (Schaminée et al. 1996, 1998; Stortelder et al. 1999); gelukkig is ook het laatste deel omstreeks het begin van het 'veldhoogseizoen' beschikbaar.

Volledigheid van de inventarisaties per gebied

Vlakdekkende inventarisaties van de vegetatie worden allereerst uitgevoerd door de provincies. Zij betreffen in de eerste plaats het (agrarisch) buitengebied. Ook sommige waterschappen verzamelen hier gegevens over de begroeiing. In reservaatgebieden worden vegetatiekarteringen uitgevoerd

door of in opdracht van natuurbeherende instanties. Rivieren en andere grote binnenwateren, alsmede sommige kustgebieden worden gekarteerd door verschillende afdelingen van Rijkswaterstaat.

De oogst aan plantensociologisch bruikbare informatie die uit deze inventarisaties beschikbaar komt, verschilt zowel per provincie als per vegetatietype. Om misverstanden te voorkomen: het volgende beoogt géén evaluatie van de inventarisatiemethoden van de verschillende provincies te geven! Het gaat ons uitsluitend om de bruikbaarheid van de verzamelde gegevens voor de atlas.

Over het geheel genomen zijn water-, moeras- en graslandgemeenschappen en natte ruigten grondiger onderzocht dan akkers en droge ruigten. Deze laatste categorieën komen verderop ter sprake en blijven nu eerst even buiten beschouwing. Voor wateren, moerassen en graslanden is vrijwel vlakdekkend opnamemateriaal beschikbaar voor Drenthe, Gelderland, Zuid-Holland, Zeeland en een groot deel van Groningen, terwijl het opnamebestand voor de overige provincies min of meer grote hiaten vertoont. In Friesland betreft dit vooral het midden, westen en zuidwesten van de provincie. Van de Waddeneilanden is met name Terschelling in recente tijd onvolledig onderzocht: weliswaar hebben behalve de natte duinvalleien ook duinheiden en licheenbegroeiingen veel aandacht gekregen, maar van andere gemeenschappen van het droge duin zijn nauwelijks recente opnamen beschikbaar, evenmin als